

TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGU

Fond 55

Tartu Ülikool

Nimistu 7

FÜÜSIKAOSAKOND

Inventarinimistu

1843–1944

Sissejuhatus

1802 taasavatud Tartu ülikooli füüsika professuur kuulus 1802–1849 filosoofiateaduskonna loodusteaduste osakonna ja alates 1850. a. iseseisva füüsika-matemaatikateaduskonna alla. Kui rootsiaegses Tartu ülikoolis olid füüsikaalane õppetöö ja dissertatsioonid vaid Lääne-Euroopa füüsikute töid refereeriva iseloomuga, siis 19. sajandil vastas füüsika õpetamine koos eksperimendiga juba selle aja kõrgkooli tasemele.

TÜ esimene teoreetilise ja eksperimentaalse füüsika professor ja kateedrijuhataja oli Georg Friedrich Parrot (1767–1852), kes oli ühtlasi ka taasavatud *alma materi* esimene rektor. Ajavahemikul 1802–1865 töötasid TÜ-s füüsika alal professoritena peale G. F. Parroti (1802–1826) veel tema poeg F. Parrot (1826–1841) ning kaasaegse meteoroloogia üks rajajaid F. L. Kämtz (1841–1865), füüsikaassistendina oli ametis E. Lenz (1820–1823) ning arhitektuuriprofessorina M. H. Jacobi (1836–1840). Nii Lenzist kui Jacobist kujunesid hiljem ülemaailmselt tuntud füüsikud. Nimetatud perioodist pärineb üks arvatavasti J. F. Parroti (1791–1841) dateerimata käsikirjakatkend, mis on ka kõige varasemaks dokumendiks käesolevas arhiivifondis.

19. saj. teisel poolel ja 20. saj. alguses juhatasid füüsikakateedri tööd professorid A. v. Oettingen (1866–1893), B. B. Golitsõn (1893.a. II poolaasta) ja A. I. Sadovski (1894–1917). Valdav osa 19. sajandi dokumentidest selles käsikirjafondis ongi pärit ajast, mil füüsikaosakonna eesotsas oli prof. Arthur Joachim v. Oettingen (1836–1920). See oli aeg, mil Tartu ülikool oli maailma ülikoolide seas esirinnas nii oma nimekate õppejõudude kui teadussaavutuste poolest. Kuigi TÜ füüsikakateeder ei olnud Vene riigis esmase tähtsusega teaduslik keskus, oli kateedris tehtud füüsika-, geofüüsika- ja meteoroloogiaalastel teaduslikel töödel püsiv väärtus teaduses.

A. v. Oettingeni lemmikaladeks füüsika kõrval olid muusikateooria ja nagu ta eelkäijal Kämtzilgi, meteoroloogia. Alustanud 1865.a. Tartus oma majas Vallikraavi tänaval süstemaatilisi meteoroloogilisi vaatlusi, kujunes temast 1865.–1893.a. mõõtmisandmete publitseerimisega Eesti kliima uurimise rajaja. Sellest perioodist moodustab arhiivifondi ulatuslikuma osa kirjavahetus, mis puudutab põhiliselt uute vajalike seadmete (vaatlus-, mõõteriistad, aparaadid) muretsemist TÜ füüsikakabineti ning vastrajatud meteoroloogia observatooriumi jaoks, samuti publikatsioonide vahetamist ning teaduslike kontaktide arendamist teiste maade teadusasutustega. Ainus loengukonspekt nimetatud fondis on A. v. Oettingeni *Mechanische Wärmetheorie* (1891, II sem.). Pärast 30-aastast teenistust Tartu ülikoolis siirdus A. v. Oettingen venestusaja alguses 1893. a. Leipzigsisse, kuhu ta jäi oma elu lõpuni.

Tsaariaegse TÜ füüsikakabineti järglane oli 1919.–1940. a. üldfüüsika õppetooli juurde kuuluv füüsikainstituut, mis korraldas koos meteoroloogiaobservatooriumi ning 1934. a. moodustatud teoreetilise ja tehnilise füüsika laboratooriumiga füüsikaalast õppe- ja teaduslikku tööd Tartu ülikooli matemaatika-loodusteaduskonnas. 1930. aastail koondus teoreetilise ja tehnilise füüsika kateedri juhataja prof. H. Perlitzi (1889–1973) ümber grupp noori, kes hakkas intensiivselt tegelema intermetalliliste sulamite struktuuri uurimisega, pöörates erilist tähelepanu sulamitele, mis sisaldasid väärismetalle. H. Perlitzi uurimisgrupi tööga pandi sisuliselt alus hilisematele tahke keha füüsika alastele uurimustele TÜ füüsikaosakonnas. Kahjuks lahkus enamik selle ala spetsialiste kodumaalt sõja-aastail. Mainitud perioodist on käesolevas arhiivifondis olulisel kohal füüsikaosakonna stipendiaatide A. Altma, V. Koerni, E. Aruja ning teiste noorte uurijate materjalid –

tegevuse aruanded, teadustööd ning teadustööde retsensioonid, tööalane kirjavahetus oma juhendaja H. Perlitziga jm. 1936. a. Saksamaale stažeerima lähetatud füüsikainstituudi õppejõu G. Metsa 2 säilinud sisukat aruandekirja 1937. aastast üldpealkirjaga *Leipzigi teated* on H. Eelsalu poolt koos kommentaariga publitseeritud (TÜ Ajaloo Küsimusi. XXVII. Trt., 1993, lk. 187–196). Eesti esimesest iseseisvusajast säilitatakse füüsikaosakonna arhiivifondis veel TÜ mat.-loodusteaduskonna teadus- ja õppeasutuste juhatuskirju ning kodukordasid, juhendeid teaduskraadide omandamise ning määrusi eksamite, praktikumide ja seminaride õiendamise kohta, samuti õppeplaanid ja õppejõudude koormustabeleid, üliõpilastöid ning keskkooliõpetajate ettevalmistamiseks loodud didaktilis-metoodilise seminariga seotud materjale. Varanduslik-majanduslikust dokumentatsioonist leidub käesolevas fondis sellest ajajärgust materjale, mis puudutavad uue instituutide hoone ehitust ning sisseseade muretsemist laboratooriumitele. Arhiivifondis on vähesel määral materjale ka kogu emakeelse ülikooli alguskümnendel füüsikainstituuti juhatanud, esimese eesti soost füüsikaprofessori, nimeka seismoloogi Johan Vilipi (1870-1942) kohta – tema teadustööde nimestikke, andmeid teenistuskäigu ja teenetemärkide kohta, Tartu ja Tallinna füüsikult 1940. a. mälestuseks kingitud auaadress jm.

TÜ käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonnas on hoiul veel mitmete Tartu ülikooliga seotud füüsikute, geofüüsikute ning meteoroloogide isikufonde, mis kajastavad TÜ füüsikaosakonna õppe- ja teadustegevust erinevatel ajajärgudel ning on täienduseks käesolevale arhiivifondile:

Paul Kard (F 98), Feodor Klement (F 72), Helene Liidemaa (F 139), Anatoli Mitt (F 80), Herman Mürk (F 111), Evald Oldekop (F 128), Georg Friedrich Parrot ja Johann Jacob Friedrich Parrot (F 60), Jaan Reinet (F 94), Harald Perlitz (F 138).

Mõningaid materjale nimetatud eriala kohta sisaldab ka F 55, nim 1 (Tartu ülikool 1802–1919):

1825. aastast pärinev G. F. Parroti poolt koostatud nimistu füüsikakabinetile kuuluvatest aparaatidest (s. 98); varaseim säilinud Tartu meteoroloogiliste vaatluste päevik aastatest 1828–1834 (s. 99); üliõpilaste poolt koostatud A. I. Sadovski füüsikaloengute konspekt (s. 96); uue sajandi algusest pärinev lühikursus B. I. Sreznevski meteoroloogia loengutest (s. 97 b).

Tartu ülikooli füüsikaosakonda puudutavad käsikirjalised materjalid, millest on moodustatud käesolev arhiivifond (F 55, nim. 7), kogus osakonna senistest ruumidestülikooli peahoonest lahkumisel kokku ja andis TÜ raamatukogule üle TÜ üldfüüsika kateedri vanemlaborant Erna Kõiv 1982. aastal (tulme 1982:21, 1982:36).

Kasutatud kirjandus:

Prüller, P. Füüsika Tartu ülikoolis 19. saj. esimesel poolel. – Tartu ülikooli ajaloo küsimusi. V. Trt., 1977.

Prüller, P. Füüsika Tartu ülikoolis 19. saj. teisel poolel ja 20. sajandi algul. – Tartu ülikooli ajaloo küsimusi. VIII. Trt., 1979.

Prüller, P. Tartu ülikooli füüsikainstituut 1919.–1940.a. – Tartu ülikooli ajaloo küsimusi VIII. Trt., 1979.

Tartu ülikooli ajalugu II, III. Tartu, 1982.

Sisukord

I Füüsikaosakond Keiserlikus Tartu Ülikoolis

1. Õppetöö	1
1.1. Õppeplaanid ja praktikumide kavad	1
1.2. Loengud	1
1.3. Üliõpilastööd	1
2. Varanduslik-majanduslikud dokumendid	2
3. Kirjavahetus	3
3.1. Kirjad L. F. Kämtzile	3
3.2. A. v. Oettingeni kirjavahetus	3
a) ülikoolisisene	4
b) teadusasutuste, organisatsioonide, firmadega	4
c) eraisikutega	5
d) eraisikute kirjad A. v. Oettingenile	6
4. Teiste isikute materjalid	7

II Füüsikaosakond E. V. Tartu Ülikoolis

1. Korraldused, juhendid, kodukorrad, aruanded	8
2. Õppetöö	9
2.1. Õppekavad, õppeplaanid, praktikumide kavad, eksamiprogrammid ja –tähtpäevad	9
2.2. Üliõpilastööd	10
3. Didaktilis-metoodiline seminar	10
4. Teadustöö TÜ füüsikaosakonnas	11
4.1. Teadusstipendiaatide materjalid	11
a) Albrecht Altma	11
a) Endel Aruja	12
b) Villem Koern	12
c) Georg Mets	14
5. Varanduslik-majanduslikud dokumendid	15
6. Kirjavahetus	15
6.1. TÜ Füüsikainstituudi ning teoreetilise ja tehnilise füüsika laboratooriumi kirjavahetus	15
6.2. H. Perlitzi kirjavahetus	16
a) H. Perlitzi kirjad	16
b) Kirjad H. Perlitzile	18

Jrk.nr.	Säiliku pealkiri	Piirdaatumid	Lehtede arv	Märkused
1	2	3	4	5

I Füüsikaosakond Keiserlikus Tartu Ülikoolis

1. Õppetöö

1.1. Õppeplaani ja praktikumide kavad

1	Õppeplaani ja praktikumide kavad Tartu, Leipzigi, Berliini, Strassbourgi ja Moskva ülikooli füüsika-matemaatika teaduskonnas. Trükised.	1880, 1891, 1921, i.a.	6 tk.	Saksa ja vene k.

1.2. Loengud

2	Oettingen, Arthur v. Mechanische Wärmetheorie. Loeng Tartu ülikoolis 1891.a. II sem. Konspek- teerinud stud.phys. W. Hinrichson.	1891	2 vihikut (60, 58 lk.)	Saksa k.

1.3. Üliõpilastööd

3	Flor, Oscar (1831–), stud.phys. Bestimmung der Fehler der Theilma- schine von Wetzner im physikalischen Cabinet zu Dorpat. Kandidatenarbeit.	1854	10	
4	Freymann, Ulrich v. (1855 – 1882), stud. math. Untersuchungen über eine neue Metho- de zur Bestimmung der Brechungsexpo- nenten flüssiger Körper. Kandidatenarbeit.	1880	65 S.	
5	Haensell, Adolf (1847–), stud. phys. Über den electrischen Rückstand der Leidener Batterie. Kandidatenarbeit.	1871	16, Ill.	

1	2	3	4	5
6	Koelpin, Oskar (1844 –), stud. math., phys. Methode zur Ermittlung des Verhältnisses des Rückstandes zur ursprünglichen Ladung der Batterie vermittelst der getheilten Batterie. Kandidatenarbeit.	1869	27 S.	
7	Krusmann, E.[duard] H. (1845–), stud. math. Untersuchungen über alternirende Entladungen an einer getheilten Leydener Batterie. Kandidatenarbeit.	1872	64 S., Ill.	
x x x x x				
8	Oettingen, A[rthur] v. Traurede von A. v. Oettingen gehalten am 5ten Juli 1881 in Euseküll. Wilhelmine ja Friedrich v. Siversi laulatus Õisus.	5. Juli 1881	7	Saksa k.
9	[Parrot, Johann Friedrich (1791–1841)] Käsikirja katkend.		2	Saksa k.
10	Materjal Liivimaale rajatavate sademete mõõtmise jaamade kohta. Mustand. Loodud Liivimaa Üldkasuliku ja Õkonoomilise Sotsieteedi poolt. Juhatajad: A.v.Oettingen, C. Weihrauch.	[1880. a-te lõpp]	2	Saksa k.
2. Varanduslik-majanduslikud dokumendid				
11	A. v. Oettingeni poolt TÜ füüsikakabineti jaoks esitatud aparaatide, mõõteriistade jm. tellimused erinevatelt vabrikutelt ja firmadelt. L. 1: G. Appunnile esitatud tellimus uue harmooniumi jaoks. 7.nov.1879. Vt. ka s. 38.	1879–1891	5	Saksa k.
12	TÜ Füüsikainstituudile, füüsikakabinetele ja meteoroloogia observatooriumile esitatud seadmete ostuarved, kaaskirjad ja kviitungid vabrikutelt, töökodadelt, raamatukauplustelt ja pankadelt.	1843, 1873–1892	75	Saksa ja vene k.

1	2	3	4	5
13	TÜ füüsikakabineti vajalike remonditööde nimestik. Füüsikakabineti skemaatiline plaan.	[1900?]	3	Vene k.

3. Kirjavahetus

3.1. Kirjad L. F. Kämtzile

14	Tartu Ülikooli Ehituskomitee [Baukomitee] 1 kiri L. F. Kämtzile. Blanketil. TÜ keemia- ja füüsiakabineti kolimisest peahoonesse. Alla kirjut. prof. Tobien.	22. jaan. 1856	1	Saksa k.
15	Duboscq, J.? M. 1 kiri prof. Kämtzile. Pariis.	4. sept. 1857	1	Prantsuse k.

3.2. A. v. Oettingeni kirjavahetus

a) ülikoolisisene

16	TÜ valitsuse ja rektori kirjad ning teated TÜ füüsikakabineti ja tähetorni direktorile personali küsimuses, summade eraldamise kohta töövahendite soetamiseks jm.	1866–1892	29	Saksa k.
17	Tartu Ülikooli Raamatukogu 1 kiri TÜ füüsikakabineti direktorile A. v. Oettingenile. Alla kirjut. rmtk.hoidja E. Anders. Erialakirjanduse kättesaadavusest TÜ raamatukogus, selle kajastamisest alfabeetil. peakataloogis.	20. sept. 1866	2	Saksa k.
18	Oettingen, Arthur v. 1 kirjakontsept TÜ rektorile. Tartu. Kaadriküsimus TÜ füüsikakabinetis.	24. mai 1868	1	Saksa k.
19	Oettingen, Arthur v. 6 kirjakontsepti TÜ valitsusele. Tartu. TÜ Füüsikainstituudi eelarve küsimused.	5. nov. 1869, i. a.	9	Saksa k.

1	2	3	4	5
20	Oettingen, A. v. 1 kiri TÜ füüsika-matemaatikateaduskonnale. Tartu. Koosseisude küsimus.	24. märts 1887	2	Saksa k.
21	Oettingen, A. v. An ein Hochverordnetes Conseil. [Aruanne teaduskomanderingust välismaale.] Kontsept. [Tartu]. Teadusl. kontaktide sõlmimisest erialakollegide ja aparatuuride valmistajatega Berliinis.	Märts 1888	2	Saksa k.

b) teadusasutuste, organisatsioonide, firmadega

22	TÜ füüsikakabinetile ja A. v. Oettingenile saadetud kirjad kolleegidelt välismaa observatooriumitest jt. teadusasutustest publikatsioonide vahetamise jm. koostöö küsimustes. Käsikirjas, trükitud.	1867–1892	27	Saksa, vene, pr., it. k.
23	TÜ füüsikakabinetile ja meteoroloogia observatooriumile saabunud tänukirjad erinevate maade observatooriumitelt jt. teadusasutustelt, organisatsioonidelt, raamatukogudelt ning kirjastustelt ajakirja <i>Meteorologische Beobachtungen angestellt in Dorpat</i> numbrite eest.	1868–1892	62	Saksa, vene, pr., it., lad., ingl., portugali k.
24	TÜ meteoroloogia observatooriumile saadetud kirjad kolleegidelt Saksamaalt, Prantsusmaalt, Itaaliast, Inglismaalt, Taanist, Ameerikast jm. Käsi- ja masinakirjas. L. 5, 12: Taani Meteorol. Inst. väljaannete nimekirjad.	1891–1892	18	Saksa, pr., ingl., taani, vene k.
25	A. v. Oettingenile saadetud kirjad erinevatelt firmadelt ja meistritelt Saksamaalt, Venemaalt, Prantsusmaalt ja Šveitsist seoses aparatuuri ja mõõteriistade tellimisega TÜ füüsikakabineti jaoks.	1862–1879	58	Saksa ja pr. k.

1	2	3	4	5
26	TÜ füüsikakabinetile ja A. v. Oettingenile saadetud kirjad, reklaamtrükised, hinnakirjad ja nimekaardid erinevatelt vabrikutelt, firmadelt ja meistritelt Saksamaalt, Prantsusmaalt ja Venemaalt seoses aparatuuri, mõõteriistade jm vajaliku tellimisega.	1880–1894	81	Saksa, pr., vene k.
27	Peterburi Füüsika Peaobservatoorium 14 kirja A. v. Oettingenile. Käsikirjas, trükitud. Teadusl. kontaktid.	23. apr. 1874 – veebr. 1892	21	Vene ja saksa k.
28	Kaiserliche Livländische Gemeinnützige und Ökonomische Sozietät 2 kirja A. v. Oettingenile. Tartu.	30. märts/11. apr.– 26. mai 1891	2	Saksa k.

c) eraisikutele

29	Oettingen, Arthur v. 1 kiri Ed. Liesegangile Düsseldorfis. Tartu. Aparatuurist	12./24. dets. 1886	2	Saksa k.
30	Oettingen, Arthur v. 1 kiri Ph. Cunliffe Owenile Londonisse. Tartu. Londoni teadusaparatuuri näitusel oleva anemomeetri müümisest. Vt. ka s. 36.	2. nov. 1876	2	Saksa k.
31	Oettingen, Arthur v. Soovituskiri Elmar Rosenthalile. Leipzig. E. Rosenthal töötas 1892-1893 TÜ Füüsika-instituudis.	19./31. okt. 1898	1	Saksa k.
32	Oettingen, Arthur v. 1 kiri prof. Justus Rothile Berliini. Personaliküsimus.	31. märts 1882	2	Saksa k.
33	Oettingen, Arthur v. 1 kirjakontsept dr. Ludwig Rüttimeyerile Baselisse. Personaliküsimus.	15./27. mai 1883	1	Saksa k.

1	2	3	4	5
34	Oettingen, Arthur v. 1 kiri mehhaanik Schubartile Genfi. Tartu. Aparatuurist.	5. apr. 1872	2	Saksa k.
35	Oettingen, Arthur v. 1 kiri hr. Schultzele. Ungula. hr.Schultze – TÜ füüsikakabineti mehhaanik. L. 2: Kölner Accumulatoren-Werke Gottfried Hagen kiri A. v. Oettingenile.	13. juuli 1892	2	Saksa k.
36	Oettingen, Arthur v. 1 kiri R. Scottile Londonisse. Osalemisest teadusl. aparaatide näitusel Londonis. Vt. ka s. 30	22. veebr. 1876	2	Saksa k.
37	Oettingen, Arthur v. 1 kirjakontsept tundmatule. Pliiatsikiri.	[19. saj II pool]	1	Saksa k.

d) eraisikute kirjad A. v. Oettingenile

38	Appunn, Georg 4 kirja A. v.Oettingenile. Hanau. Harmooniumi valmistamisest vt. ka s. 11, l. 1.	18. juuli 1878– 29. okt. 1879	5	Saksa k.
39	Bachmetjew, P., Sofia Ülik. Füüsikainstituudi prof. 1 kiri [A. v. Oettingenile]. Sofia. Palve A.v. Oettingenil saata oma foto nende füüsika laborat. jaoks.	27. jaan./8. veebr.1891	1	Saksa k.
40	Hellmann, G., prof., meteorol. ajakirja toimetuse, Berliin. 1 kiri A. v. Oettingenile. Berliin. Palve saata ajakirja <i>Meteorol. Beobachtungen</i> ....puuduvad numbrid.	17.jaan. 1892	1	Saksa k.
41	Hofmann, J. G., optik-konstruktor 7 kirja A. v. Oettingenile. Pariis, London. Aparaadid, elu-olu.	9. veebr. 1867– 21. dets.1870	12	Saksa k.

1	2	3	4	5
42	Middendorff, [Alexander v.] (1815–1894), zooloog, põllumaj.teadlane, Liivimaa Üldkasul. ja Ökonoomil. Sotsieteedi president 1 kiri A. v. Oettingenile. Publikatsioonide vahetamisest.	22. okt. 1871	1	Saksa k.
43	[Mielberg, F.], Peterburi meteorol.jaam 1 kiri A. v. Oettingenile. Peterburi. Töö-alane.	13./25. apr. 1871	1	Saksa k.
44	[Numers, Guido v.], Iduse mõis Ruhja läh. 3 kirja A. v. Oettingenile. Idus, Riia. Ilmavaatlustest. Sks.k. Idwen (Idus)	17.veebr.–8.juuni 1867	5	Saksa k.
45	Schultze, P., TÜ füüsikakabineti mehhaanik 3 kirja A. v. Oettingenile. Berliin. TÜ füüsikakab. mehhaaniku kohast. Vt. ka s. 35.	20.aug.–5.nov. 1870	6	Saksa k.
46	Wilde, Arthur 1 kiri A. v. Oettingenile. Riia. Palub end soovitada tööle Peterburi Füüsika Peaobservatooriumisse prof. Wild'i juurde.	18. saj II pool	1	Saksa k.
47	Wrangell, [Alexander? par.v. 1833–1915, diplomaat] 1 kiri A. v. Oettingenile. [London]. Teadusaparatuuri muuseumi loomisest Lon- donisse, A. v. Oettingeni anemomeetri ostmisest. Vt. ka s. 30, 36.	15. okt. 1876	2	Saksa k.

4. Teiste isikute materjalid

- 48 Robinson, T.[homas] R.[omney], iiri füüsik
Description of an improved Anemometer for registering the Direction of the Wind, and the space with it traverses in given intervalls of Time. Teose konspekt.
 L.F. Kämtzi käekiri?
- 1850 43 lk., ill.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

II Füüsikaosakond E. V. Tartu Ülikoolis

1. Korraldused, juhendid, kodukorrad, aruanded

49	TÜ matemaatika-loodusteaduskonnale laekunud E.V. Haridusministeeriumi, Rahandusministeeriumi, TÜ valitsuse jt. asutuste ringkirjad. Masinakirjal. koopiad. L. 53: teadaanne Didaktilis-metoodilise seminari kohta. 10.03.1925.	1920–1930	116
50	TÜ matemaatika-loodusteaduskonnale laekunud EV Haridusministeeriumi, TÜ valitsuse jt. ametkondade ringkirjad. Masinakirjal. koopiad.	1931–1941	197
51	E.V. Haridusministeeriumi poolt antud ning Tartu Ülikooli Nõukogu poolt vastu võetud määrused ülikooli assistentide, õppejõudude ja stipendiaatide teaduskraadide, õppeülesannete jagamise jm. kohta. Trükised.	1938–1939	6 tk.
52	Rägo, G. TÜ matem.-loodusteaduskonnale esitatud memorandum keskkooli lõpetajate ülikooli astumiseks ettevalmistamise asjus. Projekt. Masinakirjal. paljundus. G. Rägo – Did.-metoodil. seminari abijuh. 1926–36, juh. 1936–40.	[1928]	6
53	Määrusi eksamite, praktikumide, harjutuste ja seminaride õiendamise kohta; juhendid teaduskraadide omandamiseks Tartu ülikoolis ja TÜ mat.-loodusteaduskonnas. Masinakirjal. käsikirjal. parandustega.	1931–1940	27
54	TÜ teoreetilise füüsika laboratooriumi jt. mat.-loodusteaduskonna teadus- ja õppeasutuste juhatuskirjad. Erinevad variandid. Masinakirjalised koopiad.	1939	128
55	TÜ teoreetilise füüsika laboratooriumi jt. mat.-loodusteaduskonna teadus- ja õppeasutuste kodukorrad. Erinevad variandid. Masinakirjal. käsikirjal. parandustega.	1939	61

1	2	3	4	5
56	TÜ teaduskondade aruannete kavad; teoreetilise ja tehnilise füüsika laboratooriumi, Füüsikainstituudi jt. mat.-loodusteaduskonna osakondade tegevuse aruanded. Masinakirjas.	1929–1944	27	
57	TÜ mat.-loodusteaduskonna teateid, koosolekute teadaandeid koos päevakorraga. Masinakirjas allkirjaga. L.65–66: Ettepanekud stipendiumite määramiseks TÜ mat.-loodusteaduskonnas 1939–1940.	1923–1941	66	

2. Õppetöö

2.1. Õppekavad, õppeplaanid, praktikumide kavad, eksamiprogrammid ja -tähtpäevad

58	TÜ matemaatiliste teaduste osakonna õppekavad koos õppejõudude töökoormuste tabelitega. Masinakirjas, paljundused. J. Vilipi paranduste ja täiendustega.	[1930.a-te II pool]	21	
59	Tartu ülikooli mat.-loodusteaduskonna õppekavad ja eksamikorrad, õppejõudude koormustabelid. Masinakirjas. L. 56–57: H. Perlitzi kriitika mat.-loodusteaduskonna õppekava suhtes. 20.05.1938.	1935–1940	64	
60	TÜ loomaarsti- ja loodusteaduste osakonna õppekavad. Masinakirjas, käsikirjal. täiendustega. L. 10: J. Vilipi arvamus loomaarstiteaduskonna õppekava kohta.	[1935?]-1940	11	
61	TÜ mat.-loodusteaduskonna eksamikavad, -tähtpäevad ja nimestikud. Masinakirjas allkirjaga, paljundused. L. 71–74 füüsika ülesandeid.	1920. a–d–1943	74	Eesti ja saksa k.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

2.2. Üliõpilastööd

62	Füüsikaalaste auhinnatööde nimestik TÜ matem.-loodusteaduskonnas. Masin- akirjas käsikirjal. täiendustega.	1926–1936	1
63	Kard, H. Ruumiliste võrede seoste liigid. Üli- õpilastöö.	1941, II sem.	19, joon.
64	Laisk, E. Musta fosfori struktuur. Üliõpilastöö.	1938	8, joon.
65	Torgren, Harri, stud. math. Röntgenograafilisi struktuuri uurimisi mõnes binaarses sulandis. Auhinnatöö. Masinakirjas käsikirjaliste parandustega. Märgusõna <i>Mõõdt</i> .	1936	19, ill.
66	Torgren, Harri AuPb ₂ -st saadud filmi intensiivsuste diskussioon. Üliõpilastöö. L. 22-24: H. Torgreni magistrimise kava. 1939.	1937	24, tab., joon.

3. Didaktilis-metoodiline seminar

67	Didaktilis-metoodilise seminar üliõpi- laste aruanded Tartu gümnaasiumites kuulatud füüsika tundide kohta. L. Holzinger, S. Lepik, V. Muld, A. Muni, A. Pärtelson, J. Reinet, J. Soop, A. Tiivel.	1936–1940	92
68	Didaktilis-metoodilise semianri tege- vuse lõpetamise materjalid: teade E.V. Pe- dagoogilise Instituudi TÜ juures asuta- misest jm. Masinakirjal. paljundus.	22. apr. 1940	3

Vt. ka s. 49, 52

4. Teadustöö TÜ füüsikaosakonnas

69	TÜ Füüsikainstituudi ning teoreetilise ja tehnilise füüsika laboratooriumi teadustööde nimestikud jm. materjalid. Masinaja käsikirjas.	1924–1940	18	Eesti, saksa ja inglise k.
70	Prof. Johan Vilipi (1870–1942) materjalid: andmed teenistuskäigu ja teenetemärkide kohta; teadus- ja populaarteaduslike tööde nimekirjad; auaadress. Käsija masinakirjas. L. 17-22: V. Koerni kirjutised J. Vilipi kohta.	1937–1942	22	
71	TÜ mat.-loodusteaduskonna komisjoni protokoll Boris Punnise magistratöö <i>Interferentse lineaarse häirega kristallilisest võrest</i> kohta. Masinakirjas allkirjaga. B. Punnis (1914–), stud. math. 1935-39, emigreerus 1944 Saksamaale, siis Rootsi.	17. veebr. 1942	2	
72	Prof. A. F. Westgreni TÜ audotoriks nimetamise materjalid: H. Perlitzi pöördumine mat.-loodusteaduskonna poole; A. F. Westgreni CV, ülevaated tema teadusliku tegevuse kohta. Masinakirjas. L. 1-2: A.F. Westgreni tänukiri H. Perlitzile 17.07.39. A.F. Westgren (1889–), Stockholmi ülik. üldise ja anorgaanilise keemia prof.	1939	14	Eesti, saksa, inglise k.
73	Koern, Villem Ülevaade dr. phil. nat. A. Kipperiteaduslikust tegevusest. Masinakirjas allkirjaga.	24. dets. 1940	5	

4.1. Teadusstipendiaatide materjalid

a) Albrecht Altma (a-ni 1935 Altmann, 1897–1969)

74	TÜ stipendiaadi Albrecht Altma taotlused stipendiumi määramiseks, tema teadusliku tegevuse aruanded ning Müncheni Tehnikaülikooli rektori kiri A. Altmale doktorikraadi andmise kohta. Masinakirjas allkirjaga. Koopiad.	1936–1938	15, joon.	Eesti ja saksa k.

1	2	3	4	5
75	Albrecht Altma kirjavahetus prof. Perlitziga. Käsi- ja masinakirjas. Originaalid ja koopiad. München, Tallinn, Tartu. Töö-alased	20. nov. 1936– 16. mai 1940	16	
b) Endel Aruja (a-ni 1935 Adler, s. 1911)				
76	Endel Aruja dokumendid TÜ matemaatikaosakonna lõpetamise, magistrikraadi omandamise jm. kohta. Masinakirjal. koopiad.	10. apr. 1935– 24. jaan. 1939	3	
77	Perlitz, Harald Retsensioon Endel Aruja magistritööle <i>Au-Na sulandite, eriti ühendi Au₂Na ja naatriumi röntgenograafilisi mõõtmisi</i> . Masinakirjas. L. 12: J. Vilipi ja H. Perlitzi pöördumine TÜ mat.-loodusteadusk. kogu poole palvega kaaluda E. Aruja määramist teadusl. stipendiaadiks füüsika alal.	24. apr. 1938	12	
78	Endel Aruja ja prof. Perlitzi vaheline kirjavahetus. Käsikirjas ja masinakirjal. koopiad. Tallinn, Tartu, Cambridge. Töö- ja erialased. L. 24-25: H. Perlitzi soovituskiri E. Arujale stipendiumi taotlemiseks. Ingl. k.	10. juuli 1938– 7. apr. 1940	134	Eesti ja saksa k.
79	Perlitz, Harald <i>Uus Eesti ja Rahvaleht</i> peatoimetajatele saadetud soovituskirjad E. Aruja jaoks. Masinakirjal. koopiad. [Tartu].	9. okt. 1939	2	
c) Villem Koern (1903–1973)				
80	Villem Koerni elulookirjeldused, ankeedivastused, välispassi andmed, tunnistused erinevatest kursustest osavõtmisest jm. materjalid. Käsi- ja masinakirjas. Originaalid ja koopiad.	1926–1942	21	Eesti ja saksa k.

1	2	3	4	5
81	V. Koerni teenistust ja teaduslikku tegevust TÜ-s kajastavad materjalid: TÜ valituse teadaanded, teadustööde nimestikud, doktorikraadi ajutine tunnistus ja doktori-diplom. Originaalid ja koopiad. L. 17-18: V. Koerni avaldused kandideerimiseks TTÜ keemia-mäeteadusk. füüsika professuurile. 1938.	1926–1940	25	
82	Koern, V. <i>Eesti põlevkivi neutraalõlide dielektri jäävad</i> . Auhinnatöö. Trükitud, käsikirjal. parandustega. Lisa: separaat samanimelisest magistritööst, ilm. LUS-i aruannetes nr. 35, 1928.	[1926]	11 l. + trükis	
83	Koern, V. <i>Das binäre Legierungssystem Ag-Te</i> . Doktoritöö. Masinakirjas ja trükis. L. 69-73: TÜ mat.-loodusteadsukonna teadaanded V. Koerni promoveerimise asjus.	1939–1940	73 l.+ trükis	Saksa ja eesti k.
84	Perlitz, Harald Arvamused V. Koerni teadustööde ning tema kandidatuuri kohta TÜ eksperimetaalse füüsika professuurile. Masinakirjal. koopiad.	1929–1940	11	
85	TÜ teadusliku stipendiaadi V. Koerni välismaa komanderingutega seotud materjalid; 1937.a. II sem. tegevuse aruanne. Originaalid ja masinakirjal. koopiad.	1937–1938	7	Eesti, saksa, pr. k.
86	TÜ teadusliku stipendiaadi V. Koerni kirjavahetus prof. Perlitziga. Käsi- ja masinakirjas. Riia, Stockholm, Göttingen, Tartu. L.3: H. Perlitzi kiri Kyoto ülikooli prof. M. Chikashigele. Koopia. L.9: V. Koerni kiri E.V. Stockholmi saatkonnale. Mustand.	11. veebr. 1937– 5. mai 1938	15	
87	Goldschmidt, V. M. , prof., Oslo Geoloogia Muuseum 1 kiri H. Perlitzile. Masinakirjas allkirjaga. Oslo. L. 2: H. Perlitzi vastus stip. V. Koerni täiendamise Göttingeni ülik. juures. Vt. ka s. 88.	23. jaan. 1937	2	Saksa k.

1	2	3	4	5
88	Prof. H. Perlitzi kirjavahetus dots. F. Lavesiga. Masinakirjas. Koopiad ja originaalid. Tartu, Göttingen. V. Koerni erialasest täiendamisest Göttingeni ülik. juures. Teaduslikud kontaktid.	28. jaan. 1937– 30. aug. 1937	9	Saksa k.
89	Perlitz, Harald 2 kirja dots. M. Straumanisele Riiga. Masinakirjal. koopiad allkirjaga. [Tartu]. L. 3: M. Straumanise vastus. 23.01.1937. Riia. V. Koerni täiendamisest Riia ülik. juures.	19.–31. jaan. 1937	5	Saksa k.
90	Perlitz, Harald 2 kirja prof. A. Westgrenile. Masinakirjal. koopia. [Tartu]. L. 3: A. Westgreni vastus. 21.01.1937. Stockh. V. Koerni enesetäiendamisest Stockh. ülik. juures.	18.–30. jaan. 1937	4	Saksa k.

d) Georg Mets (1911–1986)

91	Perlitz, Harald Georg Metsa magistritöö <i>Metallilise ühendi AuPb₂ struktuur</i> arvustus. Masinakirjas käsikirjal. parandustega.	20. nov. 1935	7	
92	Perlitz, Harald Soovituskiri Georg Metsale Alexander-von-Humboldt-Stiftungi õpestipendiumi saamiseks. Masinakirjal. koopia. L. 4: Alexander-von-Humboldt-Stiftungi vastus. 23.07. 1936.	3. märts 1936	4	Saksa k.
93	Mets, Georg 2 kirja TÜ Füüsikainstituudile [Leipzigi teated]. Leipzig. Elust ja tööst stipendiaadina Saksamaal. Publ.: TÜ Ajaloo Küsimusi. XXVII. Trt., 1993, lk.187–196.	20. veebr.–24. mai 1937	13 lk.	

1	2	3	4	5
94	Georg Metsa ja prof. Perlitzi vaheline kirjavahetus. Käsi- ja masinakirjas, originaalid ja koopiad. Tallinn, Tartu. Töö-alased. L. 11: postkaart Pika Hermannini torniga.	12. sept. 1937– 28. juuni 1940	28	
95	Mets, Georg Ühendite Bi_2Te_3 , Bi_2Se_3 , Sb_2Te_3 struktuurist. (Esialgne töötulemuste kokkuvõte.). Masinakirjas käsikirjal. allakriipsutustega.	1938	4	

5. Varanduslik-majanduslikud dokumendid

96	TÜ teoreetilise ja tehnilise füüsika laboratooriumi väljaehitamise plaanid, Füüsikainstituudile vajalike ruumide plaanid ja taotlused. Kirjavahetus TÜ valitsuse ja dekanaadiga. Masina- ja käsikirjas. Originaalid ja koopiad.	1935–1939	58, joon.	
97	TÜ Füüsikainstituudi varanduslik-majanduslikud dokumendid, arved ja kviitungid; kirjavahetus TÜ valitsuse ja majandusosakonnaga eelarve jm. küsimustes. Masina- ja käsikirjas, originaalid ja koopiad. L. 27-42: TÜ allasutuste arvepidamise juhend. 1937.	1921–1941	63	

6. Kirjavahetus

6.1. TÜ Füüsikainstituudi ning teoreetilise ja tehnilise füüsika laboratooriumi kirjavahetus

98	TÜ Füüsikainstituudi ning teoreetilise ja tehnilise füüsika laboratooriumi kirjavahetus TÜ valitsuse ja majandusosakonnaga kaadrialastes küsimustes. Masinakirjas allkirjadega ja käsikirjas.	1923–1939	22	
----	---	-----------	----	--

1	2	3	4	5
99	TÜ teoreetilise ja tehnilise füüsika laboratooriumi kirjavahetus Service Central de Librairie'ga seoses kirjanduse tellimisega; TÜ Füüsikainstituudile ning teoreetilise ja tehnilise füüsika laboratooriumile saabunud teated TÜ Raamatukogult ja erinevatelt kirjastustelt kirjanduse tellimise ja publikatsioonide vahetamise kohta.	1933–1941	16	Pr., eesti vene ja saksa k.
100	TÜ teoreetilise ja tehnilise füüsika laboratooriumi kirjavahetus erinevate välisfirmade, teadusasutuste ja organisatsioonidega füüsikalaboratooriumi sisseade küsimustes TÜ uues instituutide hoones. Masinakirjas, originaalid ja koo- piad, reklaamtrükised.	1936–1941	72	Inglise, saksa, pr., eesti k.
101	Deutsche Physikalische Gesellschaft. Berlin. An die Mitglieder der Deutschen Physikalischen Gesellschaft. Memorandum. Trükitud. Lisad: a) Füüsikainstituudi kirjad TÜ majandusosakonnale ja ENSV Hariduse Rahvakomissariaadile. 14.12.1940. b) Eesti Panga valuuta sooviavaldus. 14.12.1940.	1. dets. 1940	4	Saksa k.
102	Scripta Mathematica, ajakirja toimetus. Yeshiva College, New York City 1 kiri TÜ teoreetilise ja tehnilise füüsika laboratooriumile. Masinakirjas allkirjaga. Koostööst.	14. apr. 1938	1	Inglise k.

6.2. H. Perlitzi kirjavahetus

a) H. Perlitzi kirjad

103	Perlitz, H. 1 kiri V. Cagliotile. Masinakirjakoopia allkirjaga. [Tartu]. Teaduslikud kontaktid. Vt. ka s. 114.	20. juuli 1938	1	Saksa k.
104	Perlitz, H. 1 kiri U. Dehlingerile. Masinakirjakoopia allkirjaga. [Tartu]. Teaduslikud kontaktid. Vt. ka s. 115.	23. apr. 1940	1	Saksa k.

1	2	3	4	5
105	<p>Perlitz, H. 1 kiri Werner Hauckele. Masinakirja- koopia allkirjaga. [Tartu]. Teaduslikud kontaktid. Vt. ka s. 116.</p>	19. juuni 1937	1	Saksa k.
106	<p>Perlitz, H. 2 kirja Harald Kenneth Hughes'le. Masinakirjakoopiad allkirjaga. Tartu. Erialased. Vt. ka s. 117.</p>	17. okt.–2. dets. 1938	3	Inglise k.
107	<p>Perlitz, H. 1 kiri Voldemar Orale. Masinakirja- koopia allkirjaga. Tartu. V. Ora teadustööst. Vt. ka s. 118.</p>	11. apr. 1940	1	
108	<p>Perlitz, H. 1 kiri N. Parravanole. Masinakirja- koopia allkirjaga. [Tartu]. Teaduslikud kontaktid. Vt. ka s. 103, 114.</p>	30. juuni 1938	1	Saksa k.
109	<p>Perlitz, H. 1 kiri Boris Punnisele. Masinakirja- koopia allkirjaga. [Tartu]. Töö-alane.</p>	21. juuni 1940	1	
110	<p>Perlitz, H. 2 kirja L. S. Ramsdellile. Masinakirja- koopia allkirjaga. [Tartu]. Teaduslikud kontaktid. L.S. Ramsdell–Michigani ülik. prof.</p>	2. juuli, 11. okt. 1938	2	Inglise k.
111	<p>Perlitz, H. 1 kiri Aleksander Sivadile. Masinakir- jakoopia allkirjaga. [Tartu]. Tehnika-alane. Vt. ka s. 119.</p>	3. märts 1940	2, joon.	
112	<p>Perlitz, H. 6 kirja TÜ teoreetilise füüsika labora- tooriumile ja TÜ valitsusele. Masinakirjas allkirjaga. Stockholm. Töö-alased, sisseseade ostmisest teoreetil. füüsika laboratooriumile. L. 6: Kuningas Gustav V juubelpostkaart.</p>	5. juuli –25. aug. 1940	6	

1	2	3	4	5
113	Perlitz, H. 1 kiri Metalliinstituuti Londonisse (The Institute of Metals. London). Masinakirjaline koopia. [Tartu]. Töö-alane.	29. juuni 1940	2	Inglise k.
Vt. ka 4.1. Teadusl. stipendiaatide materjalid.				
b) Kirjad H. Perlitzile				
114	Caglioti, V., Rooma Ülik. Keemiainst. prof. 1 kiri H. Perlitzile. Masinakirjas allkir- jaga. Rooma. Teadusl. kontaktid. Vt. ka s. 103.	14. juuli 1938	1	Saksa k. Blanketil
115	Dehlinger, U., Stuttgardi Tehnikaülik. prof. 1 kiri H. Perlitzile. Masinakirjas allkir- jaga. Stuttgart. Separaatide saatmisest. Vt. ka s. 104.	3. mai 1940	1	Saksa k.
116	Haucke, Werner, Darmstadt Tehnikaülik. Anorg. ja Füüsikal. Keemia Inst. 1 kiri H. Perlitzile. Masinakirjas allkirjaga. Darmstadt. Teadusl. kontaktid. Vt. ka s. 105.	22. juuni 1937	1	Saksa k.
117	Hughes, Harold Kenneth, Columbia ülik., New York 2 kirja H. Perlitzile. Masinakirjas all- kirjaga. New York. Erialased. Vt. ka s. 106.	10. nov. –22. dets. 1938	2	Inglise k.
118	Rootsmäe, T.[aavet] (1885–1959), astronoom, TÜ prof. 1 kiri H. Perlitzile. Masinakirjas allkirjaga. Tartu. Voldemar Ora teadustööst. Vt. ka s. 107.	6. märts 1940	1	

1	2	3	4	5
119	Sivadi, Aleksander (1898–1954), stud. mech TTÜ õppejõud 1 kiri H. Perlitzile. Masinakirjas all- kirjaga. Tallinn. Tehnika-alane. Vt. ka s. 111.	16. veebr. 1940	2, joon.	
Vt. ka 4.1. Teadusl. stipendiaatide materjalid.				
x x x x x				
120	TÜ Assistentide Koondise põhikiri ja mat.-loodusteaduskonna sektsiooni nimekirjad. Masinakirjas.	1933, 1938–1939	8	
121	TÜ Loodusuurijate Seltsi materjalid: kirjavahetus, akt tulude ja kulude kohta, Eesti TA LUS-i füüsika- ja keemia sekt- siooni avakoosoleku protokoll jm. Käsi- ja masinakirjas.	1869-1891; 1939–1940	12	Saksa, ingl., pr., eesti k.

Selles inventarinimistus on 121 (ükssada kakskümmend üks) järjest nummerdatud säilikut. Arhiivifondi töötas läbi ja koostas nimistu van.raamatukoguhoidja Aili Bernotas.

Tartus, 5. juulil 2001. a.